

TRI RADA STRANIH UMJETNIKA U HRVATSKOJ

(Table XLIV, XLV)

ADRIAEN VAN CONFLANS: EPITAF BANA NIKOLE ZRINSKOG U PAVLINSKOJ CRKVI U SV. JELENI KOD ČAKOVCA, IZRAĐEN GODINE 1566 — 1574.

Donedavno nije se znalo ništa поблиže o grobnom spomeniku Nikole Zrinskoga Sigetskog. Bilo je samo poznato mnogo podataka u vezi s njegovom smrću, sahranom njegovih ostataka u grobnoj kapeli Zrinskih u Sv. Jelenu kod Čakovca, kao i to, da je krajem XVII. stoljeća požar uništio grobne spomenike spomenute crkve.

No jedan vrlo zanimljiv arhivski podatak nedavno je otkrio ne samo ime umjetnika, koji je izveo Nikolini grobni spomenik, nego i nekoliko drugih pojedinosti s time u vezi.

Kad je Nikola Zrinski, nakon više od pet tjedana opsade jurnuo iz razorena grada na čelu svoje preostale male čete hrabrih branitelja Sigeta, da se pokuša probiti kroz turski obruč, bio je u žestokom okršaju s neprijateljima teško ranjen mecima i otpremljen u turski tabor. Janjičarski aga dao mu je odsjeći glavu i nabosti je na kolac pred šatorom mrtvog sultana Sulejmana, čija se smrt tada još brižno krila. Poslije dva dana poslao je veliki vezir Sokolović glavu Zrinskoga svom bratu Mustafi, budimskom paši, a paša ju je otpremio u Gjur austrijskom carskom vojvodi Salmu s porukom, da će se i njemu isto dogoditi, ako ne preda sultanu Gjur. Tako je glava Zrinskoga dospjela u gjurski tabor; pošto su joj u gjurskoj katedrali bile iskazane velike vojne počasti, predana je Nikolinu sinu; on ju je sahranio u kapeli sv. Jelene kod Čakovca u mjedenoj urni.¹

Tu grobnicu bio je uredio sam Nikola Zrinski kao kapelu uz crkvu sv. Jelene. Kad je kralj Ferdinand I. godine 1546. darovao Čakovac i Štrigovu knezu Nikoli Zrinskomu, postao je Zrinski zaštitnikom pavlinskog samostana u sv. Jelenu, pa je tu uredio grobnu kapelu, u prvom redu za sebe i svoju ženu Katarinu. Josip Bedeković, koji donosi te podatke u svom djelu »Natale solum sancti Hieronymi« (1752), objelodanio je također bakrorez samostana i crkve sv. Jelene; na toj se slici vidi i poligonalna kapela Zrinskih.²

U toj su kapeli kasnije zakopani mnogi Zrinski, a na kraju i Nikola Zrinski, koji je umro 1664. No prigodom požara, koji je 1695. poharao svetojelenski samostan, zahvatio je plamen i crkvu i kapelu. U povijesnim se izvorima o tom događaju izričito kaže, da su tada među ostalim izgorjeli i »grobovi plemića«, koji su nekoć bili ovdje pokopani.³ Zacijelo je tada propao i grobni spomenik Nikole Zrinskoga Sigetskog. Možda se tada još i sačuvao; međutim, više se ne spominje u inventaru »Zrinske kapele« od god. 1782., pa je možda uklonjen na početku XVIII. stoljeća, kad su mnoge nepoželjne uspomene na Zrinske izbačene iz kapele, zapuštene nakon požara i bez dotacije.⁴

Pošto je 1786. godine car Josip II. među ostalim samostanima dokinuo i svetojelenski, zgrade su propadale, sve više zapuštane, a potres od 1880. toliko ih je ošteti, da je tada sve srušeno osim crkvenog svetišta: ono još i danas postoji. Prigodom iskapanja, koja su vršila Braća Hrvatskog Zmaja na tom mjestu 1924. godine, nađeni su temelji kapele Zrinskih, ali u grobnici nikakvih lijesova ni kostiju. Jedino je na mjestu same crkve nađeno ostataka grobova i fragmenata kamenog grobnog spomenika Zrinskih, što ga Laszowski pripisuje banu Nikoli Zrinskome.

Prema ovim podacima nema mnogo nade, da bi još negdje bio sačuvan grobni spomenik Nikole Zrinskoga.

Međutim, novijim je istraživanjima u zemaljskom arhivu u Budimpešti⁵ pronađena jedna odluka u vezi s grobnim spomenikom Nikole Zrinskog; izdao ju je car Maksimilijan⁶, onaj isti, što je sa 100.000 vojnika za vrijeme opsade Sigeta čekao kod Gjura, ne usuđujući se priteći u pomoć maloj Nikolinoj posadi od 2500 ljudi. Ovom odlukom, izdanom 23. IX. 1574., osam godina nakon pada Sigeta, naređuje car Maksimilijan ugarskoj dvorskoj komori, da isplati umjetniku Adriaenu de Conflans

³ Id., ibid., str. 248.⁴ Id., ibid., str. 249.⁵ Kaposy Janos, Adriaen van Conflans a zrinyi epitaphium mestere. U časopisu »Magyar művészet«, Budapest, 1948., str. 180.⁶ U budimpeštanskom Zemaljskom arhivu pod signaturom Cam. Hung. Ben. Res. 1574. sept. 23. orig. et reg. fol. 262. v.¹ Mesić Matija, Život Nikole Zrinjskoga Sigetskoga junaka. Zagreb, 1866., str. 292—293. — Laszowski Emil, Zrinski mauzolej u Sv. Jelenu kod Čakovca. Hrvatsko Kolo, Zagreb, 1928., knj. IX., str. 246., bilj. 5.² Laszowski, navedeno djelo, str. 245.

250 forinti na teret godišnje plaće od 400 forinti, koju je sin Nikole Zrinskog, grof Juraj Zrinski, dobivao za rizničarsku službu. Ta se svota od 250 forinti oduzima od plaće grofa Jurja Zrinskog zato, jer je on naručio spomenik (epitaf) za svog oca Nikolu, koji je majstor Adriaen de Conflans konstruirao i na svoj trošak izradio, a za posao je dobio samo obveznicu, novac nije.

Taj se grobni spomenik Nikole Zrinskog zacijelo nalazio u grobnoj kapeli Zrinskih u Sv. Jelenu kod Čakovca, jer je grof Juraj Zrinski, kako je spomenuto, tamo bio položio glavu svog oca u obiteljsku grobnicu uz grob prve Nikoline žene Katarine Frankopanke.⁷

Premda nemamo sačuvanog spomenika, što ga je izveo majstor Adriaen de Conflans ili van Conflans (kako ga nazivaju drugi dokumenti), vrijedno je razmotriti podatke, koje znamo o tom umjetniku.⁸

Bio je porijeklom iz Flandrije. Proveo je neko vrijeme u Beču, gdje je radio slike za nadvojvodin dvor oko 1569. godine, a oženio se 1570. u Beču s Magdalenom, udovicom dvorskog pjevača Regnera. Budući da je on izveo spomenik Nikole Zrinskog između 1566. i 1574. godine, zacijelo je u to vrijeme svog boravka u Austriji dobio narudžbu od sina Nikole Zrinskog, da izradi nadgrobni spomenik njegova oca (majstor je umro u Amsterdamu 1607. godine, gdje je, od 1580., radio do konca svoga života).

Mađarski povjesničar umjetnosti Janos Kapossy, (on je objelodanio spomenutu odluku cara Maksimilijana) naslućuje, da je taj spomenik bio vjerojatno po koncepciji Adriaena van Conflansa izrađen kao slikarski rad uokviren skulptiranim ili arhitektonskim okvirom. Kapossy spominje sličan, ali skroman grobni spomenik Greffa u crkvi sv. Jakoba u Levoči, koji je nastao tri decenija kasnije, a možda po uzoru Conflansova. I poslije se nalazi u onom kraju ovakvih kombiniranih slikanih, skulptiranih i arhitektonskih grobnih spomenika, pa Kapossy drži, da je Conflansov reprezentativni spomenik mogao jako utjecati na izradbu spomenika ove vrste.

Premda je moguća ova Kapossyjeva hipoteza, nije potrebno tražiti analogije u kraju tako dalekom od Čakovca. U dolini Mure, u sredini i u drugoj polovini XVI. stoljeća, nalazi se više slikanih epitafa, a dokumentat baš i naziva van Conflansov rad epitafom. Takav je, na primjer, epitaf Wilhelma von Moshama, koji potječe iz crkve sv. Margarete u mjestu St. Margarethen u Lungau-u.⁹ Upravo kao što su Zrinski bili patroni crkve sv. Jelene

kod Čakovca, tako su gospoda von Mosham bili patroni crkve sv. Margarete. Wilhelm von Mosham umro je 1556., a njegov epitaf, slikan na drvu vel. 230×160 cm., prikazuje Uskrsnuće Kristovo, a ispod tog prizora kleči vitez Wilhelm von Mosham sa svoja tri sina, dok su desno prikazane njegova prva i druga žena sa šest kćeri.

Bilo je u drugoj polovini XVI. stoljeća takvih epitafa slikanih i na platnu, kako pokazuje primjer epitafa Bartolomeja Mora i njegove supruge iz 1596. godine, sačuvan u zbirci moshamskog dvorca.¹⁰ Velik je 125×102 cm. Razdijeljen je u tri dijela. Gore je prikazan susret Marije s Elizabetom, desno je naslikana arhitektura, a lijevo pejzaž. Dolje lijevo kleči vitez s osam dječaka, a desno žene s dvije djevojčice. U sredini su dva grba s godinom 1596. i natpis: *Dis Epitaphium hat lassen machen... Bartlme Mor zu Sumegg und Morperg und... frau Margreth Morin... sein eehausfrau.* U istom austrijskom kraju, koji je bliz našem Međimurju, nalazimo također u St. Leonhardu slično slikane epitafe iz 1600., 1605. i 1633. godine.¹¹ Jednako je u Muzeju grada Varaždina sačuvan epitaf neke plemićke obitelji, koji potječe iz Jalžabeta. Slikan je uljem na platnu veličine 50×132 cm. Raspored prikaza sličan je kao na spomeniku obitelji Mor, a i po nošnji i po stilu rada sudeći, bit će da spomenik potječe iz vremena spomenutih epitafa. Lijevo su prikazani muški članovi obitelji, a desno ženski. Oni kleče i mole, a uz njih su zapisi s njihovim imenima. Dolje su grbovi, koji još nisu utvrđeni.

Budući da su na spomenutim epitafima pokojnici obično prikazani sa svojom obitelji, vjerojatno je i na istovremenom epitafu Nikole Zrinskog bio prikazan ne samo njegov portret, nego portret njegovih obiju žena i njihove djece, muške uz oca, a ženske uz Katarinu Frankopanku, koja je bila još prije Nikole zakopana u istoj grobnici tik od kasnijeg Nikolina groba.

Van Conflans je bio slikar grupnih portreta, kako znamo i po jednoj sačuvanoj slici, koja se njemu pripisuje¹², pa je možda upravo zato njemu i povjerena izradba ovog epitafa, jer je po tadašnjem običaju epitaf prikazivao obiteljske portrete.

Van Conflans je ilustrirao i jednu knjigu o utvrdama (*Fortifications*),¹³ pa je možda njegov grobni spomenik Nikole Zrinskog, osim portreta, sadržavao u pozadini i kakav prikaz sigetske tvrđave, kako to vidimo, na primjer, na bakropisu nürnbergskog majstora Matije Zündta, rađenom po svoj prilici neposredno nakon Nikoline smrti.¹⁴

⁷ Mesić M., nav. dj., str. 293.

⁸ Thieme-Becker, Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler, Leipzig, 1912, knj. VII, str. 296. Ovdje A. Bredius spominje i preslikane ulomke nekog skupnog portreta u Amsterdamu, koje po ne posve čitljivoj signaturi pripisuje van Conflansu.

⁹ Oesterreichische Kunsttopographie, Band XXII. Die Denkmale des politischen Bezirkes Tamsweg, Wien, 1929., str. 139.

¹⁰ Ibid., str. 137.

¹¹ Ibid., str. 232.

¹² Thieme-Becker. Allg. Lexikon, nav. mj.

¹³ Id., ibid.

¹⁴ Schneider dr. Artur, O nekim portretima Nikole Zrinskoga. Zagreb, 1924. Posebni otisak iz »Narodne Starine«, str. 1. Vidi i Klaić, Povijest Hrvata, III., 1. sv., str. 163.

No to su tek nagađanja. Prema visini svote za izradu spomenika, koja je iznosila preko polovice godišnje plaće rizničara, možemo zaključivati, da je spomenik bio skupocjen; zacijelo su i naručitelj, i majstor nastojali podići Zrinskome dostojan spomen.

Sačuvani dokumenat o radu van Conflansa za Jurja Zrinskoga — koliko mi je poznato — najstariji je spomen o radu nekog flamanskog slikara ne samo za Hrvatsku, nego i za druge južnoslavenske zemlje.¹⁵ Znamo, da je tek kasnije, u XVII. stoljeću, u krugu slikara oko poznatog slovenskog historičara Valvasora — s njima je dolazio u dodir i naš grafičar Pavao Vitezović — bilo i Flamanaca. Ivan Wierix, na primjer, bio je rodom iz Antwerpena. U Valvasorovoj grafičkoj zbirci, što se čuva u Zagrebu, nalaze se crteži slikara Almanacha iz Antwerpena, koji je posljednjih decenija XVII. stoljeća slikao zidne slike u nekim gradovima Slovenije, a izradio je i portrete baruna Erberga i njegove supruge. Šezdesetih i sedamdesetih godina XVII. stoljeća radio je u službi kranjskih državnih staleža Flamanac Ludvig de Cleris, a nizozemskog su porijekla bili Justus Ygidius van der Heyden i Justus van der Nypoort, koji su također radili za Valvasora. Istovremeno su u

¹⁵ Zanimljive podatke o flandrijskom zlataru i draguljaru *Rambotu Vahteru*, koji je radio u Dubrovniku u trećoj četvrti XV. st., donio je *dr. Cvito Fisković* u svojoj studiji »Dubrovački zlatari od XIII. do XVII. stoljeća« u »Starohrvatskoj Prosvjeti«, III. serija, sv. 1., Zagreb, 1949., str. 209—210. — Triptih flamanske škole druge polovice XV. st. »Poklonstvo kraljeva«, što se nalazi u riznici dubrovačke katedrale, nije još proučen, pa potanji podaci o tome, kako je dospio u Dubrovnik, nisu poznati. *V. Fisković* *Cvito*, *Charontonov* diptih u Dubrovniku, Split, 1946., str. 4. i katalog izložbe historijskih i umjetničkih slika u Dubrovniku, Dubrovnik, 1940.

GEORG CASPAR MEICHL: ANTEPENDIJ GLAVNOG OLTARA KATEDRALE U ZAGREBU, IZRADEN GODINE 1721.

Ivan Bojničić objavio je godine 1898.¹ ugovor sklopljen u Zagrebu 6. VI. 1714. između zagrebačkog biskupa grofa Mirka Eszterházyja i zlatara Ivana Petra Lange v. Langensfelda, vojnika gradske posade i zlatara u Karlovcu, radi izrade velikog srebrnog antependija zagrebačke katedrale.

Na temelju tog ugovora Bojničić je mislio, da je sačuvani antependij djelo tog karlovačkog majstora.

¹ *Vjesnik meteorološkoga društva*, n. s., sv. III., 1898., str. 30—32: Antependij stolne crkve zagrebačke. — Po *Bojničiću* zatim također *E. Laszowski* u zborniku »Stari i novi Zagreb«, svezak I., snopić 2., str. 34—37: Srebrni antependij zagrebačke stolne crkve.

Kranjskoj radili Herman i Pieter ili Simon Verelst.¹⁶

Premda nemamo podataka, da su i drugi majstori flamanske škole radili prije druge polovine XVII. stoljeća za naše krajeve, ipak se već u radu slovenskog slikara Elije Wolfa, koji je 1633. izradio (nesačuvani) glavni oltar zagrebačke crkve sv. Katarine, nalazi elemenata manirističke škole Matije Gundelacha, jednog od sljedbenika tada čuvene škole flamanskog slikara Bartolomeja Sprangera.¹⁷ Spranger je također djelovao već od 1575. na bečkom dvoru cara Maksimilijana, a kasnije na Rudolfovu dvoru u Pragu.¹⁸

Možda će se daljnjim ispitivanjem naših slikarskih spomenika XVI. i XVII. stoljeća moći pobliže ustanoviti udio flamanskih romanista u umjetničkim djelima sačuvanim u Hrvatskoj i rađenim za Hrvatsku.

Međutim van Conflansov rad na epitafu Zrinskog zanimljiv je za nas posebno i zbog toga, što iz druge polovine XVI. stoljeća — doba teških ratova protiv Turaka — imamo vrlo malo podataka o spomenicima slikarstva u Hrvatskoj.

¹⁶ *Stelé France*, *Monumenta artis slovenicae*, II. str. 2. i sl. 44. *Stelé Fr.*, Valvasorjev krug in njegovo grafično delo. *Glasnik muzejskog društva za Slovenijo*, IX., 1928., str. 5ss, osobito str. 28—29, sl. 16. i 17.

¹⁷ O *Wolfovom* radu v. spomenute Steleove studije. O flandrijskim romanistima na austrijskom dvoru v. *Drost Willi*, *Barockmalerei in den germanischen Ländern*, Wildpark-Potsdam, 1926., str. 7. i 299. (literatura).

¹⁸ *Thieme-Becker*, *Allg. Künstlerlexikon*, Leipzig, 1937., knj. XXXI., str. 404. (o epitafima, koje je radio *Spranger*). O *Sprangerovom* na drvu slikanom epitafu u Strahovskom samostanu u Pragu v. *Ottův slovník naučný*, XXIII., 1905., str. 910.

Deset godina kasnije iznio je Janko Barle² podatke iz korespondencije zagrebačkog kapitola s biskupom Eszterházyjem, prema kojima je biskup uzdržavao 1714. godine četiri mjeseca karlovačkog zlatara, koji se bio obvezao da će izraditi antependij; biskup je potrošio na nj 115 renskih forinti, a taj majstor nije načinio ništa, pa je kapitol 8. I. 1715. obavijestio biskupa, te je morao zatvoriti tog zlatara, jer je onih 115 forinti prokartao i propio, a sav posao, što je učinio na izradi antependija, bio je u tome, što je iskovao jednu limenu ploču; nije bilo nikakve nade da će on taj posao zaista obaviti.

² *Katolički list*, 1908, br. 38, str. 463 ss.

Tri tjedna kasnije pisao je biskupu i kanonik Tomo Kovačević, da taj zlatar nije dovoljno marljiv, a nema možda ni znanja za takav posao.

Kad sam pregledao taj antependij, našao sam na više mjesta na njemu žigove, koji svjedoče, da je taj rad načinio bečki zlatar Georg Caspar Meichl 1721. godine. Na pobočnoj ploči reljefa, koji prikazuje sv. Stjepana, iznad kraljeve glave, desno od hrastove grane nalazi se imeni žig majstora GMC u trolisnom okviru, a osim toga žig oblasnog pregleda grada Beča iz 1721. godine.³

Isti se žigovi nalaze na pobočnom reljefu s prizorom kralja Ladislava u molitvi, iznad dviju anđeoskih glavica, a na srednjoj najvećoj ploči antependija iznad sv. Josipa lijevo od golubice na krovu.

Zacijelo je biskup Eszterházy, pošto je primio tako loše vijesti o radu karlovačkog zlatara, angažirao bečkog zlatara Meichla, da izradi zagrebački antependij.⁴

Poznato je više radova tog zlatara,⁵ a jedan se sačuvao u Ostrogonu. Vjerojatno je, da je taj ostro-

³ Usp. iste žigove u djelu *Marc-a Rosenberg-a, Der Goldschmiede Merkzeichen*. Frankfurt am Main, 1911, str. 816, br. 5068: bečki žig od 1692—1736. s novim datumom svake godine, a str. 825. br. 5134 Meichlov žig. Kao Meichlov utvrđen je tek usporedbom imena bečkih zlatara u popisu, koji je objavio *Leisching* (*Zur Geschichte der Wiener Goldschmiedekunst*, u časopisu *Kunst u. Kunsthandwerk*, Wien, 1904, str. 497.—498., a dodatak s popisom majstora samo u separatu (sa žigom Meichlovim na kaležu u Melku iz 1715.) *Oesterreichische Kunsthypographie*, III, Wien, 1909, str. 264. Usp. 3. izdanje *Rosenbergova* djela, IV. dio, str. 441.

⁴ Esterházy je i crkveno ruho dao raditi u Beču 1714. kod građanskog vezioca Jakoba Heno, kako je *Barlé* iznio u navedenoj radnji, str. 462.

⁵ *Rosenberg*, nav. dj., 2. izdanje iz 1911. god., str. 825, br. 5134: pehar iz 1703. godine u Baden-Badenu;

gonski primjerak također naručio Eszterházy, jer je on u to vrijeme bio ostrogonski nadbiskup.

Eszterházy je i za remetsku crkvu godine 1718. dao izraditi u Beču kalež, koji je bio izrađen »*insigni arte*«, ali mu se, nažalost, nakon ukinuća pavlinskih samostana u doba Josipa II., zameo trag.⁶

U Šopronu, u katedrali se nalazi Meichlov kalež od pozlaćena srebra, iskucan i urešen emajlnim sličicama; izrađen je 1722. godine.⁷

Prema do sada poznatim djelima tog vrlo dobrog majstora, zagrebački je antependij jedini njegov rad, na kojem je napravio tako velike figuralne prizore.⁸ On je uspješno riješio svoj zadatak i mogao je zadovoljiti naručitelja, koji je želio da djelo bude majstorsko, kao da je rađeno u Augsburgu.

Meichl zavređuje, da se njegova djela jednom skupno obrade, a tada će, u usporedbi s ostalim radovima, zagrebački antependij zauzeti zacijelo značajno mjesto.

kalež s emajlnim medaljonima iz 1718. godine u Neisse; monstranca iz 1728. god. u Ostrogonu, te već spomenuti kalež iz Melka, dodan u 3. izdanju *Rosenbergova* djela.

⁶ *Barlé*, nav. članak u *Katoličkom listu*, 1908, str. 463. Možda je to onaj kalež, što ga je Rosenberg registrirao u Neisse, jer su predmeti iz ukinutih samostana došli nakon konfiskacije u druge crkve. *Siklossy László, Mükincseink vándorútja Bécsbe*. Budapest, 1919., str. 192.

⁷ *Sopron és környéke műemlékei*. Budapest, 1953, str. 191. Inventarizator naročito upozorava, da je taj kalež veoma lijep rad.

⁸ *Bojničić* je u navedenom članku detaljno opisao taj antependij, a na likovnu stranu tog djela osvrnuo sam se u članku »Što mam govore umjetnička djela hrvatske prošlosti« u spomenici »Hrvatska prošlost«, knj. III, Zagreb, 1942, u poseb. otisku str. 31—32.

ANGIOLO SCARABELLO D'ESTE: ANTEPENDIJ OLTARA CRKVE SV. EUFEMIJE U ROVINJU, IZRAĐEN GODINE 1777.

U crkvi sv. Eufemije u Rovinju nalazi se na lijevom pobočnom oltaru (sv. sakramenta) srebrn antependij, koji spada među najljepša stara zlatarska djela sačuvana u Istri. Visok je 106, a širok 260 cm. U sredini je u četvorolistu prikazan Krist u Emausu, a na pobočnim volutama alegorijski ženski likovi Vjere (lijevo) i Ljubavi (desno). Srednji prizor i pobočni likovi su pozlaćeni, a u kartuši je, ispod prizora Krista u Emausu, zapis: SUB DIGNIS^{MO} GUARDIANATU D. MICHAELIS SUFFICHI ANNO MDCCLXXVII.

Oko srednjeg medaljona je bogat, krupan rokoko okvir, od voluta i bilinih motiva s glavicama kerubina, a između srednjeg prizora i pobočnih voluta s likovima načinjen je lagan rokoko okvir od voluta, također iskićen cvjetnim ornamentima.

Taj je antependij objavljen 1935. godine,¹ ali je griješkom zabilježeno, da je na tom antependiju znak s inicijalima B G, između kojih je cvijet poput ljiljana. Žig se nalazi na procesijskom baldahinu i na nekim drugim zlatarskim djelima u istoj crkvi, ali na antependiju je drugi žig, kako sam nedavno mogao ustanoviti. To je žig A S sa zvjezdolikom rozetom iznad inicijala u svedenom okviru nešto uvučenih gornjih kutova u istom obliku, kakav je na vratima bazilike sv. Antuna u Padovi, urešenim likovima i ukrasima iskucanim u srebru. Taj žig svjedoči, da je rovinjski

¹ *Inventario degli oggetti d'arte d'Italia. V. Provincia di Pola*, Roma, 1935, p., 181—182 sa slikom.

antependij izradio Angiolo Scarabello d'Este.² Uz imeni žig majstora nalaze se još dva žiga, koji su zacijelo padovanski žigovi oblasnog pregleda. Jedan prikazuje svetački lik uzdignutih ruku, a sa strane inicijale M B, dok je drugi okrugao i sastavljen od slova P i V (V iznad P).

U Padovi se nalaze Scarabellovi žigovi na srebrnim dijelovima dvojih pozlaćenih pobočnih vrata iz 1744. godine ispred niša, u kojima su izložene

² Usp. *Rosenberg*, nav. dj., drugo izdanje iz 1911., br. 4670. — *Gonzati*, S. Antonio di Padova, str. 10 i 191. *Mayer*, Künstlerlexikon, str. 12. *Rosenberg*, nav. dj., treće izdanje iz 1928. godine, sv. IV., str. 372, br. 7421.

relikvije u bazilici sv. Antuna. Na sjevernim vratima izradio je Scarabello dva reljefa, čuda sv. Antuna, a na obojnim vratima reljefne likove kreposti i ornamentalne motive.³ Scarabellov antependij u Rovinju iz 1777. godine, svojim je motivima čuda i kreposti, srodan reljefima u Padovi. Po finoći modelacije likova valja rovinjski antependij ubrojiti među najljepša Scarabellova žigom zajamčena djela.

³ *Ilse Blum* u *Thieme-Becker*, Allg. Lexikon der Bild. Künstler, XXIX, str. 530.

Najtoplije zahvaljujem upravi Gradskog muzeja u Rovinju, koja mi je pribavila nove fotografije čitavog antependija i njegovih detalja.

RÉSUMÉ

L'archiviste hongrois János Kapossy a publié dans la revue »Magyar művészet«, Budapest, 1948, p. 180, l'article »Adriaen van Conflans, a Zrinyi epitaphium mestere«. M. Kapossy a trouvé dans Orszagos levéltár à Budapest les documents concernant un épitaphe exécuté entre 1566 et 1574 par le peintre flamand Adriaen van Conflans et commandé par le comte George de Zrinyi pour son père Nicolas, défenseur de la forteresse de Sigeth lors de l'invasion turque en 1566. M. Kapossy a supposé, qu'il s'agissait d'un monument sculpté, ce que I. Bach croit être moins vraisemblable, étant donné que Adriaen van Conflans était peintre et qu'on connaît plusieurs épitaphes peints de cette époque-là. Il est possible que cet épitaphe était une peinture sur bois comme l'épitaphe de Wilhelm von Mosham à Lungau (Oesterreichische Kunsttopographie, XXII, p. 139) ou bien sur toile comme l'épitaphe du Bartholomé Mor (ibid., p. 137). Un épitaphe peint du XVIe s. est conservé au musée de Varaždin en Croatie.

La chapelle funéraire de la famille de Zrinyi a été dans l'église de Ste Hélène près Čakovec au nord de la Croatie, et c'est bien là, que l'épitaphe du Nicolas de Zrinyi ait été placé. La chapelle existe encore mais l'épitaphe ne s'y trouve plus. Il est disparu le plus vraisemblablement en 1695, quand un incendie a détruit les tombes des nobles qui étaient enterrés dans cette chapelle.

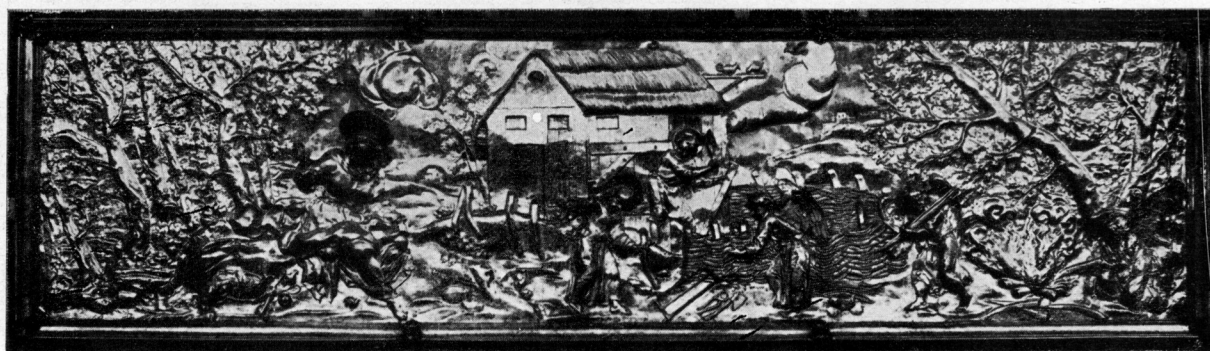
Un devant d'autel (antependium) en argent de la cathédrale de Zagreb, composé de trois grandes plaques, ornées des reliefs qui représentent la Sainte Famille et les rois St. Etienne et St. Ladislas, fut attribué, d'après le texte d'un contrat de 1714 à un orfèvre de Karlovac Johannes Lange von Langensfeld. L'examen des poinçons sur l'antependium même a démontré qu'il s'agit d'une oeuvre de Georg Caspar Meichl de Vienne, exécutée en 1721. Dans la série des oeuvres connues de ce très bon artiste l'antependium de Zagreb représente la plus vaste et peut être la plus remarquable.

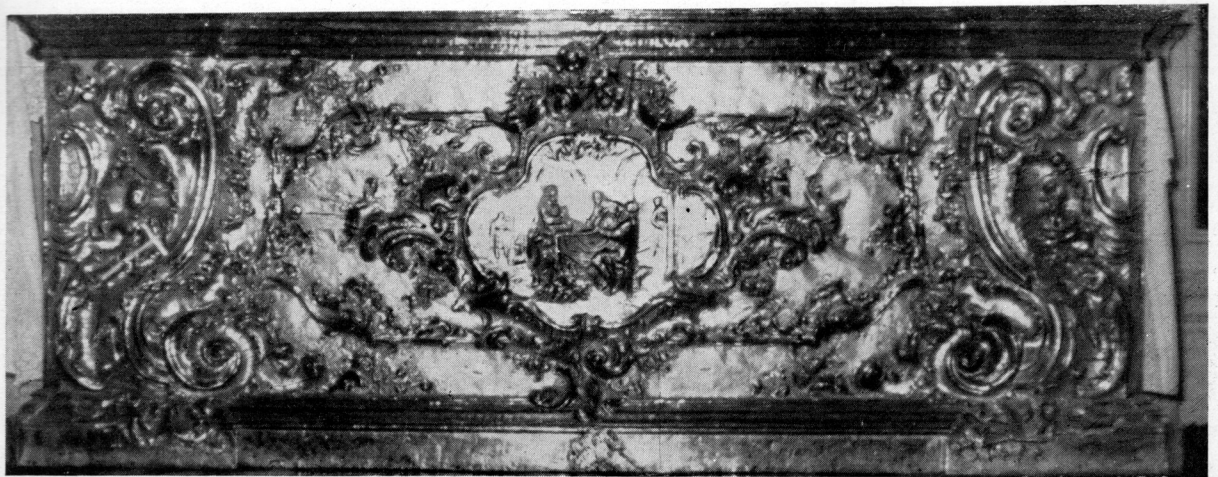
Les poinçons sur l'antependium de l'église de St^e Euphémie à Rovinj prouvent que l'auteur de cette oeuvre exécutée en 1777. est Angiolo Scarabello d'Este et non le maître BG comme il fut erronément publié dans l'Inventario degli oggetti d'arte d'Italia, vol. V., p. 181—182. L'antependium de Rovinj représente une des meilleurs oeuvres exécutées par A. Scarabello (1711—1795), l'auteur des reliefs des deux portes de la basilique de St. Antoine de Padoue.

*Georg Caspar Meichl: Sv. Stjepan pred Bogorodicom.
Pobočni reljef antependija zagrebačke katedrale iz 1721. godine*

*Georg Caspar Meichl: Sveta Obitelj.
Srednji reljef antependija zagrebačke katedrale iz 1721. godine*

Angiolo Scarabella d'Este: Antependij crkve sv. Eufemije u Rovinju iz 1777. godine

*Georg Caspar Meichl: Sv. Ladislav pred sv. Trojstvom.
Pobočni reljef antependija zagrebačke katedrale iz 1721. godine*

